

УДК 338.431

Г. Є. Павлова,
к. е. н., доцент, директор навчально-наукового інституту економіки,
Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

G. Pavlova,
PhD, Associate Professor
director of the research institute of the economy, Dnepropetrovsk State Agrarian Economics University

IMPROVEMENT OF THEORETICAL FOUNDATIONS FOR THE TECHNOLOGICAL MODERNIZATION OF THE AGRICULTURAL SECTOR

У статті досліджено удосконалення організаційних форм впровадження інновацій в аграрному секторі, зокрема стосовно удосконалення організаційно-економічного механізму застосування інновацій у сільському господарстві. Розвиток у даному напрямі дозволить удосконалити організаційно-економічний механізм спрямованості інновацій за допомогою повноцінної організаційної інфраструктури впровадження інновацій в аграрному секторі і сформуванню інноваційну модель сталого розвитку аграрного сектору економіки України. Запропоновано основні шляхи розвитку агропромислового сектору України та його пріоритетність на сучасному етапі. Визначено основні показники оцінки спільного застосування фундаментальних і прикладних досліджень на етапі впровадження інноваційної продукції є оцінка за рівнем сукупної ефективності господарської діяльності.

This paper investigates the improvement of organizational forms of innovation in the agricultural sector, particularly in relation to improving the organizational-economic mechanism of application of innovations in agriculture. Development in this area will allow to improve the organizational and economic mechanism of directional innovation by full organizational infrastructure innovation in the agricultural sector and to generate innovative model of sustainable development of the agricultural sector of Ukraine. The basic ways of developing the agricultural sector of Ukraine and its priority today. The main indicators for assessing the joint use of basic and applied research at the stage of product innovation is to assess the effectiveness in terms of aggregate economic activity.

*Ключові слова: інвестиції, інновації, ефективність, технологічна модернізація, аграрний сектор.
Key words: investment, innovation, efficiency, technological modernization, agriculture.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі економічного розвитку агропромисловий сектор України є однією з найважливіших ланок економічних систем більшості країн світу з ринковою економікою. Він розвивається в умовах високої енергетичної забезпеченості, застосування широкого спектра агротехнічних прийомів, екологізації на основі використання сучасних енерго- та природозберігаючих технологій, методів і способів меліорації та хімізації. Виробнича база агропромислової сфери спирається на розгалужену інфраструктурну мережу та систему науково-дослідного забезпечення її розвитку.

Пріоритетним напрямом розвитку інноваційної діяльності, у сучасних умовах господарювання, Україна вибрала вектор науково-технічного прогресу на досягнення рівня країн Європи та інших розвинутих країн світу. Головною метою цього вектору було набуття досвіду передових країн світу у розвитку організаційно-економічного механізму трансферу інновацій, пов'язаною із біотехнологіями, нанотехнологіями та ін. У сучасних умовах господарювання інноваційний потенціал України в повному

обсязі не використовується. Система дослідження та впровадження досягнень науково-технічного прогресу за роки реформування сільського господарства занепала, що і виявилось головною причиною, що стримує впровадження інновацій у сільському господарстві. Тому необхідні нові підходи, щоб удосконалити організаційно-економічний механізм, що дозволить підвищити впровадження результатів наукових досягнень у сільське господарство.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні та практичні аспекти удосконалення економічної оцінки ефективності технологічної модернізації аграрного сектору здійснювалися в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених. Під час проведення дослідження було використано наукові джерела, в яких розглядалися питання розвитку організаційних форм впровадження інновацій у сільському господарстві, а саме: Лупенка Ю.О. [1], Саблука П.Т. [8], Шпикуляк О.Г. [8], Крисального О.В., Білозор Л.В. [8], Курило Л.І. [9], Стельмашука А.М. [2].

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основним завданням проведення даного дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка методичних рекомендацій щодо удосконалення економічної оцінки ефективності технологічної модернізації аграрного сектору. Сучасна галузева структура аграрної сфери економіки країни і більшості її регіонів недосконала і характеризується невідповідністю в розвитку сировинної і переробної сфер, їх інфраструктурного забезпечення. Як свідчить практика, загальна нестача сировини і продукції, є наслідком недостатніх інвестицій у ресурсномісткі технології і породжує загальну нестабільність виробництва. Розподіл коштів на розвиток виробництва продовольчих товарів і залишається вкрай нерівномірним. Основним напрямом змін аграрної сфери економіки країни і її регіонів є зростаюча роль сільського господарства при стабілізації (переробна сфера) або відносному зростанню інших сфер (інфраструктури).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Окрім стабільного забезпечення населення країни якісним, безпечним, доступним продовольством, аграрний сектор України безперечно спроможний на вагомий внесок у вирішення світової проблеми голоду. Подальше входження до світового економічного простору, посилення процесів глобалізації, лібералізації торгівлі вимагають адаптації до нових та постійно змінних умов, а відповідно, подальшого удосконалення аграрної політики.

Український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що, з одного боку, може стати локомотивом розвитку національної економіки та її ефективної інтеграції в світовий економічний простір, а з іншого — зростання доходів, задіяного в аграрній економіці сільського населення, що складає понад третину всього населення країни, дати мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки.

Ключові проблеми розвитку аграрного сектору економіки України:

- нерівномірність розвитку різних форм господарювання (укладів) при послабленні позицій середньорозмірного виробника внаслідок створення для різних за розмірами та соціальним навантаженням економічних суб'єктів формально однакових, але не рівних умов господарювання;

- недостатність нормативно-правових засад та відсутність мотивації до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських виробників у рамках сільських громад;

- низька товарність виробництва продукції, ослаблення економічного підґрунтя розвитку села;

- нестабільні конкурентні позиції вітчизняної сільськогосподарської продукції та продовольства на зовнішньому ринках через не завершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності сільськогосподарської сировини та харчових продуктів;

- низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва;

- ризики збільшення виробничих витрат через збільшення зношеності техніки, переважання застарілих технологій, зростання вартості невідновлювальних природних ресурсів;

- значні втрати продукції через недосконалість інфраструктури аграрного ринку, зокрема нерозвиненість сільськогосподарської кооперації та логістики зберігання;

- відсутність мотивації виробників до дотримання агроекологічних вимог виробництва;

- обмежена ємність внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, обумовлена низькою платоспроможністю населення;

- складність у виробленні консолідованої позиції сільськогосподарських товаровиробників у захисті своїх інтересів через відсутність інституційних умов формування дієвих галузевих, агропродуктових об'єднань;

- непоінформованість значної частини сільськогосподарських виробників про кон'юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;

- нестабільність у сфері земельних відносин;

- недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції та продовольства.

Шляхи розвитку агропромислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва на основі першочергового розв'язання актуальних проблем: перерозподіл землі та майна, включаючи поглиблення відносин власності на землю та запровадження механізмів реалізації права на власність; приватизація переробних підприємств; реструктуризація підприємств та форм господарювання; розвиток кооперації; впровадження ринкових методів господарювання — менеджменту та маркетингу; державне регулювання аграрної економіки шляхом ефективнішого використання цінних важелів, фінансово-кредитної і податкової систем; розвиток ринків сільськогосподарської продукції, матеріально-технічних ресурсів та послуг; інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Пріоритетність розвитку агропромислового сектору України і його провідних галузей дає можливість забезпечити населення продовольчими товарами, промисловістю — сировиною, а зовнішню торгівлю — експортними товарами.

Для підвищення рівня добробуту громадян до рівня економічно розвинутих держав світу. Тому ключовими завданнями Уряду є якнайширше залучення інвестицій для створення сучасного виробництва, впровадження нових знань, технологій і принципів управління, підвищення рівня зайнятості.

Урядом вже здійснено заходи щодо поліпшення інвестиційного клімату та бізнес-середовища, в тому числі дерегуляції підприємницької діяльності.

Підтвердженням ефективності і високих темпів проведення реформ є позитивна оцінка іноземних експертів.

Так, Україна у рейтингу Глобального індексу конкурентоспроможності за 2012—2013 роки поліпшила свої позиції на дев'ять пунктів і зайняла 73 місце серед 144 країн світу, які досліджувалися. Позиція України підвищується другий рік поспіль (після падіння на 17 пунктів у 2009—2010 роках) і досягла докризового рівня.

Проте Україна все ще залишається у групі країн, які не досягли середнього показника конкурентоспроможності, і значно відстає від розвинутих держав. Необхідність модернізації виробництва та структурної перебудови економіки потребує створення умов для акумулювання інвестиційних ресурсів і посилення інвестиційного потенціалу економіки, тому проведення реформ необхідно продовжувати.

Для створення сприятливого інвестиційного клімату завдання державної політики на 2013—2014 роки повинні передбачати як заходи з дерегуляції, так і заходи із забезпечення макроекономічної стабільності.

Завданнями державної політики на 2013—2014 роки є:

- забезпечення оптимального рівня інфляції, який не перешкоджатиме економічному розвитку країни;
- стимулювання здійснення інвестиційних операцій в національній валюті;
- забезпечення збалансованості державних фінансів з реальними можливостями національної економіки;
- забезпечення фінансової стабільності та детінізації економіки;
- зниження адміністративних бар'єрів для розвитку підприємництва;
- зменшення втручання контролюючих органів у господарську діяльність;
- стимулювання реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки;
- утворення державного банку розвитку з метою стимулювання та підтримки розвитку пріоритетних галузей економіки, реалізація інвестиційних та інноваційних проектів, залучення довгострокових зовнішніх інвестицій в національну економіку; стимулювання інвестиційної активності суб'єктів малого підприємництва.

Агропромислове виробництво в цілому можна оцінити позитивно, протягом останніх років у агропромисловому секторі України відбулося ряд позитивних зрушень, зокрема: за 2010—2012 роки збільшився обсяг виробництва валової продукції сільського господарства на 12,7 відсотка, харчової промисловості — на 4,2 відсотка; забезпечено суттєве зростання валового збору зерна насамперед за рахунок збільшення врожайності культур, середньорічне виробництво зерна становило протягом 2010—2012 років понад 47 млн тонн, що на 4,5 млн тонн більше порівняно з 2007—2009 роками; подолано негативну тенденцію у галузі тваринництва, обсяг валової продукції тваринництва збільшився протягом 2010—2012 років на 8,7 відсотка, забезпечено у 2012 році збільшення обсягу виробництва молока, зростання поголів'я свиней і птиці, а також зупинено скорочення поголів'я великої рогатої худоби; розпочато активну розбудову виробничої інфраструктури в аграрному секторі насамперед тваринницьких ферм та комплексів, оптових ринків сільськогосподарської продукції; зберігається позитивне сальдо зовнішньої торгівлі агропромислового комплексу.

У 2010—2012 роках збільшення реальних наявних доходів населення та підвищення платоспроможності за рахунок зростання заробітної плати в умовах збереження стабільності на грошово-кредитному та валютному ринку дало змогу активізувати внутрішній споживчий ринок і закріпити тенденцію позитивної динаміки роз-

дрібного товарообороту, що сприятиме розвитку внутрішнього ринку.

Завданнями державної політики щодо технологічної модернізації аграрного сектору на 2013—2014 роки є:

- створення умов для проведення модернізації, технічного переоснащення, перепрофілювання діючих та відкриття нових підприємств;
 - удосконалення нормативно-правової бази, що регулює торговельну діяльність; розширення мережі стаціонарних торговельних об'єктів, які відповідатимуть європейським та світовим стандартам;
 - недопущення надходження на ринок України продукції, що не відповідає встановленим вимогам щодо безпечності; здійснення ринкового нагляду та заходів щодо інформування органів державного ринкового нагляду та споживачів про виявлену небезпечну продукцію; стимулювання впровадження інноваційних технологій у рослинництві з метою імпортозаміщення;
 - забезпечення державної фінансової підтримки та запровадження механізму заохочення придбання сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва для формування сучасної техніко-технологічної бази агропромислових підприємств;
 - стимулювання вітчизняних товаровиробників до впровадження інноваційних технологій, модернізації та будівництва об'єктів агропромислового комплексу з метою збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення її якості та поступового імпортозаміщення, підвищення якості та конкурентоспроможності продуктів переробки продукції вітчизняного виробництва;
 - стимулювання розвитку виробництва продуктів дитячого харчування, в тому числі молочних, м'ясних, рибних та плодово-ягідних продуктів дитячого харчування, з метою задоволення попиту внутрішнього ринку;
 - формування позитивних довгострокових очікувань товаровиробників шляхом забезпечення цінової стабільності ключових аграрних ринків;
 - організація виробництва біоетанолу на потужностях спиртових та цукрових заводів;
 - збільшення обсягу експорту сільськогосподарської продукції та харчових продуктів;
 - врегулювання питання оренди внутрішніх вод, відтворення водних біоресурсів, утримання біоресурсів для підвищення якості об'єктів аквакультури;
 - стимулювання розвитку обслуговуючої, виробничої сільськогосподарської кооперації та розвитку виробництва у господарствах населення;
 - забезпечення розвитку меліорації земель і поліпшення екологічного стану зрошуваних та осушених угідь, управління водними ресурсами, захист від шкідливої дії вод.
- Загальнонаціональним пріоритетом є стимулювання розвитку аграрного сектору, який повинен стати рушійною силою розвитку національної економіки, надати імпульс інвестиційному, технологічному та соціальному піднесенню сільської місцевості. Із цією метою необхідно забезпечити виконання комплексу заходів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності національного виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства на внутрішньому та зовнішньому ринку; створення ефективної системи впровадження наукових розробок та інноваційних технологій в аг-

ропромислове виробництво, формування дієвої інфраструктури аграрного ринку і забезпечення розширеного доступу безпосередніх виробників до організованих каналів збуту сільськогосподарської продукції; формування ефективного механізму фінансового задоволення потреб розвитку сільськогосподарського виробництва, у тому числі формування системи кредитної кооперації, розвиток системи іпотечного кредитування та страхування ризиків сільськогосподарського виробництва, розвиток державно-приватного партнерства, підготовку висококваліфікованих фахівців для аграрного сектору економіки.

Основним напрямом розвитку сільського господарства як основної сфери має стати комплекс заходів подолання кризових ресурсних та екологічних явищ. Завдання трансформацій — припинити деградацію продуктивних сил, поступово нарощувати виробництво товарної, у т. ч. експортної продукції — м'яса, молока, льону цукру, картоплі, олії, ягід, овочів, фруктів.

Позитивними трансформаціями сільського господарства є розвиток м'ясо-молочного скотарства, птахівництва, оптимізація структури галузей рослинництва і тваринництва, створення необхідної бази для впровадження ресурсозберігаючих технологій і відповідної системи машин, забезпечення державної підтримки соціальної сфери сільських територій

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що стратегічними цілями розвитку аграрного сектору на теперішній час є: гарантування продовольчої безпеки держави; забезпечення прогнозованості розвитку та довгострокової стійкості аграрного сектору на основі його багатокладності; сприяння розвитку сільських поселень та формування середнього класу на селі через забезпечення зайнятості сільського населення та підвищення їх доходів; підвищення інвестиційної привабливості та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств й аграрної галузі в цілому; підвищення конкурентоспроможності продукції, ефективності галузей, стабільність ринків; розширення участі України у забезпеченні світового ринку продукцією сільського господарства та продовольства; раціональне використання сільськогосподарських земель та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на довкілля.

Література:

1. Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року. — К.: ННЦ ІАЕ, 2012. — 182 с.
2. Про трансфер інновацій [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.stelmaschuk.info/bank-innovation/transfer-and-diffusion-of-innovations.html>
3. Бабков Г.А. Методика аграрно-економічних досліджень / Г.А. Бабков. — Кишинев: Штиінца, 1985. — 239 с.
4. Крылов Э.И. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности предприятий / Э.И. Крылов, И.В. Журавкова. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 384 с.
5. Миндрин А.С. Рентные платежи за пользование природными ресурсами / А.С. Миндрин, В.В. Белов //

ВНИИ экономики, труда и упр. в сел. хоз-ве. — М., 2002. — 140 с.

6. Эффективность сельскохозяйственного производства: методические рекомендации. — М., 2005. — 156 с.

7. Рекомендації IV Міжнародного форуму "Трансфер технологій та інновацій". [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dknii.gov.ua/?q=node/1072>

8. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія / [Саблук П.Т., Шпикуняк О.Г., Курило Л.І. та ін.] — К.: ННЦ ІАЕ, 2010. — 706 с.

9. Курило Л.І. Інтелектуальний капітал в аграрній сфері економіки [Текст]: монографія / Л.І. Курило. — К.: ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2012. — 317 с.

10. Закон України "Про інноваційну діяльність" // Відомості ВР України. Офіційне видання. — К., 2002. — №36.

References:

1. Lupenko, Yu.O. and Mesel'-Veseliak, V.Ya. (2012), Stratehichni napriamy rozvytku sil's'koho gospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture in Ukraine till 2020], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
 2. Stel'maschuk, A. M. (2014), Pro Transfert innovatsij [On the Transfer of innovation], [Online], available at: <http://www.stelmaschuk.info/bank-innovation/transfer-and-diffusion-of-innovations.html> (Accessed 4 Jan 2014).
 3. Babkov, G. A. (1985), Metodika agrarno-jekonomiceskikh issledovanij [Technique of the agro-economic research], Shtiinca, Kishinev, Moldova.
 4. Krylov, Je. I. and Zhuravkova, I. V. (2001), Analiz jeffektivnosti investicionnoj i innovacionnoj dejatel'nosti predpriyatij [Analysis of the efficiency of investment and innovation in enterprises], Finansy i statistika, Moscow, Russia.
 5. Mindrin, A. S. and Belov, V. V. (2002), Rentnye platezhi za pol'zovanie prirodnyimi resursami [Rental payments for the use of natural resources], VNIJ ekonomiki, truda i upr. v sel. hoz-ve, Moscow, Russia.
 6. VNIJJeSH (2005), Jeffektivnost' sel'skohozjajstvennogo proizvodstva: metodicheskie rekomendacii [Efficiency of agricultural production: guidelines], VNIJJeSH, Moscow, Russia.
 7. State Agency on Science, Innovations and Informatization of Ukraine (2012), "Recommendation IV International Forum "Innovation and Technology Transfer"", available at: <http://dknii.gov.ua/?q=node/1072> (Accessed 29 Dec 2013).
 8. Sabluk, P.T. Shpykuliak, O.H. and Kurylo, L.I. (2010), Innovatsijna diial'nist' v ahrarnij sferi: instytutsional'nyj aspekt [Innovation activities in the agricultural sector: institutional aspects], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
 9. Kurylo, L. I. (2012), Intel'ktual'nyj kapital v ahrarnij sferi ekonomiky [Intellectual capital in the agricultural sector of the economy], NNTs Instytut ahrarnoi ekonomiky, Kyiv, Ukraine.
 10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), Law of Ukraine "On the innovation", Vidomosti VR Ukrainy. Ofitsijne vydannia, vol. 36.
- Стаття надійшла до редакції 17.06.2014 р.*